

Raziskovanje je zabavno

Poljudna znanost za otroke

Maja Bajželj, odg. urednica
22. avgust 2025

20 let od prve izdaje

20 rednih avtorjev

20 rubrik

Oblikovna prenova

moj planet

V TEJ ŠTEVILKI

DRAGI PLANETOVCI,

prepričana sem, da ste preživeli čudovite počitnice in se vrnili v učilnice in med prijatelje v najboljši formi. Mi smo čofotali samo po malem, saj smo se med poletjem znojili in temeljito prenovili revijo, ki jo imate sveže stiskano v rokah. Upamo, da vam je všeč. Poleg tega smo pripravljali razpis za naj foto, več si preberite na desni strani. To pa še ni vse, dragi prijatelji, Moj planet praznuje že 20. rojstni dan. Vse naj, dragi planetkio!

7. septembra bomo skupaj s Cosmolabom in radiem Val 202 opazovali lunin mrk, več si preberite v članku na straneh 42 in 43. Za jesen pa bomo pripravili še več presenečenj, saj bomo skupaj praznovali do konca leta. Kdo je za?

Vsem planetovcem želimo lep začetek šolskega leta in čudovito jesen.

Se beremo 15. oktobra.

Maja
maja.bajzelj@mmladinska-knjiga.si

Spremljajte nas na:
www.facebook.com/RevijaMojPlanet
Pišite nam na moj.planet@mka.si ali
www.mladinska-knjiga.si/revije/mojplanet

september 2025 VSEBINA

- 6 Opazujem in raziskujem
- 8 Mačji panda
- 10 Planetovka Marisa iz Hrvaške
- 12 Mačjematika
- 14 Čudakinje iz sveta gliv
- 16 Kisla kot kumara
- 18 Siva čaplja
- 20 Mačja šola
- 22 Temo, prosim
- 24 Priprave na zimski počitek
- 26 Fotografija meseca – sivi volk
- 36 Doktor Vetko
- 38 Spanje, skrivnostna moč noči
- 40 Celjski grad
- 42 Čudoviti lunin mrk
- 44 Planetov strip – Zavetišče
- 48 Vrednote, tvoj življenjski kompas
- 50 Kako pomagamo živalim jeseni
- 52 Sive celice
- 53 Nagradni kviz
- 56 Vaša pošta

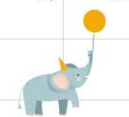

Brajat slonice traja najdlje med vsemi sesalci, kar 22 mesecev.

SEPTEMBER

PONEDELJEK	TOREK	SREDA	ČETRTEK	PETER	SOBOTA	NEDELJA
1 moj planet PRVI ŠOLSKI DAN	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22 ZAČETEK JESEN	23	24	25	26 PRVOTRNO DAN JESEN	27	28
29	30					

MOJ PLANET PRAZNUJE 20. ROJSTNI DAN VSE NAJMLAJŠE!

Aktualni dogodki, sodelovanje z ustanovami, 7. 9. opazujemo vsi skupaj

ASTRONOMIJA

ČUDOVITI LUNIN MRK

7. septembra 2025 bo v večernih urah tudi iz naših krajev viden Lunin mrk. Za opazovanje tega redkega in barvitga nebesnega pojava ne potrebujete teleskopov in drugih posebnih naprav, le nebo mora biti brez oblakov. Lahko ga fotografirate kar s telefonom ali kako drugo fotografsko napravo. Vse o Luninem mrku boste lahko v živo spremljali tudi po različnih medijih in na javnih opazovanjih, kar bodo organizirali zavod Cosmolab, revija Moj planet, Prirodoslovni muzej Slovenije in radio Val 202.

GIBANJE LUNE IN MENE

Luna se giblje okoli Zemlje, zato jo na nebu vidimo včasih zvečer, včasih sredi noči, včasih jutraj in celo podnevi. Posledica njenega gibanja so tudi Lunine mene – kolikšen del od Sonca psvetljene Lune vidimo na nebu. Mene si sledijo od mlaja, ko Lune sploh ne vidimo, do tankega srpa, prvega krajca, ko je zvečer videti natanko polovica Lunine ploskvice, do polne Lune ali ščipa, zadnjega krajca in ponovnega mlaja. Vse mene se zvrstijo v približno enem mesecu.

Različne faze Luninega mrka. Lepo je vidno rdeča obarvanost Lune, ki je posledica tega, da Zemljina senca ni popolnoma temna.

KAKO NASTANE LUNIN MRK

Kaj imajo mene skupnega z Luninim mrkom? Ob polni Luni čemur pravimo tudi ščip, je Luna na nasprotni strani neba kot Sonce. Sonce je vir svetlobe, ki osvetljuje Zemljo in Luno. Zemlja pa je vesoljsko telo in kot vsa xtemna telesa meče senco. Senca je vedno na nasprotni strani, kot je vir svetlobe. Ob polni Luni je torej na eni strani Zemlje Sonce, na drugi pa Luha in Luna je tam, kjer je Zemljina senca. Lunin mrk se zgodi, ko pride Luna v senco, ki jo naš planet meče v vesoljski prostor.

ZAKAJ NE VSAK MESEC

Lunin mrk je lahko samo ob ščipu, torej ko je na nebu Luna videti polna. Zakaj pa potem mrk ni vsak mesec? Lunina pot okoli Zemlje je nekoliko nagnjena, zato je ob ščipu včasih Luna nad ali pod Zemljino senco. V povprečju se v senci znajde le dvakrat letno.

LUNIN MRK . SEPTEMBRA

Letošnji Lunin mrk se bo začel, preden bo Luna pri nas sploh vžila in bo Sonce še na nebu. To pomeni, da bo vzhajala že mrknjena Luna, kar bo nekaj prav posebnega. 7. septembra bo Sonce v Ljubljani zašlo približno ob 19. uri. Luna bo v vzhla malo pred 19.30. V drugih krajih po Sloveniji se ti časi razlikujejo za nekaj minut. To pomeni, da lahko navdušeni opazovalci in opazovalke neba takoj po zahodu Sonca začnejo gledati proti vzhodnemu obzorju in pričakajo vzhod Lune. Kakšna bo videti? Gotovo temnejša in bolj rdeča kot ob navadnem ščipu. Ob 20.53 bo začela Luna postopoma zapuščati Zemljino senco in se bo začela tako imenovana delna faza mrka, kakor pravimo pojavu, ko je le del Lune v senci. Delni mrk se bo končal ob 21.57.

OB MRKU LUNA NE IZGINE!

Zemljina senca ni popolnoma temna, kot ni naša senca na tleh črna, ko stojimo na zgočem soncu. V senco našega planeta pride nekaj svetlobe Sonca. Predvsem je to rdeča svetloba, zato se Luna ob mrku obarva rdeče. Lunini mrki se med seboj razlikujejo po obarvanosti, saj se količina svetlobe v senci Zemlje zaradi vremena zelo spreminja. Včasih je Luna ob mrku zelo temno rdeča, včasih pa rumenkasta ali vseh odtenkih med tema barvama.

VELIKO VEČ PODROBNOSTI O LUNINEM MRKU

najdete na spletni strani zavoda Cosmolab – <https://cosmolab.si>, kjer so tudi obvestila o javnih astronomskih opazovanjih mrka in podrobnosti o radijskem prenosu na Valu 202.

VTISI IN FOTOGRAFIJE

V prihodnjem mesecu bomo zbirali vaše vtise in fotografije Luninega mrka, ki jih pošljite na moj.planet@mladinska-knjiga.si ali na Moj planet, 1536 Ljubljana.

Andrej in Liza Guštin

23

Kako lahko pomagamo

Zaradi podnebnih sprememb težko napovemo, kakšna bo letošnja jesen. Zadnja leta nas temperature pogosto presenetijo. Ljudje se umaknemo v svoje domove, živali pa se težko prilagajajo na hitre spremembe temperature. Tu je nekaj predlogov, kako jim lahko pomagamo.

NE POGRABIMO VSEGA LISTJA

Divjim živalim primanjkuje prostora za njihove domove. Ljudje s svojimi posegi v naravo, z gradnjo naselij in hiš ter tlakovanjem dvorišč uničimo njihov življenjski prostor in hrano, zato izumirajo. Vrtovi in okolica naselij naj bodo čim bolj ozelenjeni. V mrzlih mesecih so zelo dobrodošli zimzelena grmičevje in iglavci. Tudi odpadlo listje varuje mnoge male živali, jih greje in postane njihov dom. Zavetja iz listja in lesa rešujejo življenja malih sesalcev in žuželk.

JEŽKOM POMAGAMO Z VODO IN HRANO

Nekaterim ježkom ne uspe pridobiti dovolj teže, saj je hrane zaradi vročine in suše vedno manj. Težje preživijo tudi zaradi mladih zim, saj se zbujajo iz zimskega spanja – hibernacije, če je pretoplo. Ob tem izgubljajo energijo. Jeseni jim pripravimo zavetja. Na spletu lahko poiščemo načrt za izdelavo hiške za zimsko spanje. Če najdemo katerega, ki je shiran, šepa ali je ranjen, ga odnesemo na veterino, ki zdravi tudi ježke. Tisti z manj kot 600 grammi so ogroženi. Divjih živali ne smemo vzemirjati, božati in preganjati.

JESENSKI MAČJI MLADIČKI

Samica z mladički sama težko skrbi za svoj zarod. Nanje preži mnogo nevarnosti, kot so psi, divje živali, strupi, deževje, mraz, vlažne in mrzle noči ter pomanjkanje hrane. Tudi bližina ceste je usodna. Mačja družinica naj bo nameščena na varno in toplo, lahko v mirno sobo ali klet. Zunaj v naravi težko preživijo. **Varnih domov za mucke ni več.** Ljudje, ki želijo mačke za družinske člane, jih že imajo. Mačke živijo do 20 let. Zato poskrbimo, da bomo **samice sterilizirali, samce kastrirali.** Za pomoč lahko pokličemo zavetišče ali društvo za zaščito živali. Zapuščene muce potrebujejo vsaj vsak dan svežo vodo in hrano.

GOZDNE ŽIVALI POTREBUJEJO MIR

Ko vstopamo v čudovite gozdove, ne pozabimo, da smo kot gostje obiskali njihov dom. Spoštujmo njihov prostor in njihove potrebe. Ne hodimo po podrahti, ampak le po poteh. Ne trgajmo rastlin, ne brcajmo gob. Divjih živali ne motimo s kričanjem ali divjanjem. Bodimo uvidni. Kolesa in motorna kolesa ne spadajo v gozd. Svoje pasje prijatelje imejmo ves čas na povodcu. Igra našega kužka lahko hitro pomeni smrt za drugo žival. Zasedovanje, preganjanje ali celo ugrizi so za gozdne ali poljske živali velik stres in lahko vodijo v trpljenje in počasno smrt. Tega pa ljudje, ki razumemo, kako dragocene so živali, nikakor ne želimo, kajne?

TUDI POLŽEK GRE ČEZ CESTO

Mnoge živali prečkajo ceste, najpogosteje ko pade mrak. Luči avtomobilov jih zaslepijo in zmedejo. Če vozimo počasi in opazujemo cestišče, jih dovolj zgodaj opazimo. Ob deževnih dneh se na cesti pojavijo polži, deževniki, žabe, močeradi in še druge živali. Lepo je pomagati živalim čez ceste. Prenesemo jih v smeri njihove poti ali pa stran od ceste. Kadar prenašamo polže s hiško, najprej potrkamo po hiški in počakamo, da se polžek skrije vanjo, da ga ne bomo ranili.

FOTOGRAFIRANJE SHUTTERSTOCK

POSTANI PROSTOVOLJEC/KA

Planetovci ste veliki varuhi narave in prijatelji živali. V Sloveniji je veliko društev, v katerih so prostovoljci, ki pomagajo živalim v stiski. Živali si same ne morejo pomagati, ne morejo same obiskati veterinarja ali preprosto povedati, da so bolne, poškodovane, da potrebujejo dom. To moramo opaziti ljudje. In ukrepati. Vsak od nas lahko na svoj način doda svoj kamenček v mozaik plemenitih prizadevanj za dobro vseh živali.

Postani prostovoljec s širokim srcem in sočutjem do ljudi, narave in živali.

Mojca Furlan

Kako pritegniti mladega bralca?

GLIVE

ČUDAKINJE IZ SVETA GLIV

Glive so zelo velika in pestra skupina organizmov. Do zdaj so jih znanstveniki poimenovali in opisali več kot 100.000 vrst, na svetu pa naj bi jih uspevalo več milijonov. Najdemo jih skoraj povsod, tudi v zelo nevsakdanjih okoljih. Nanje postanemo pozorni šele, ko opazimo njihove trosnjake – gobe.

V trosnjakih nastajajo trosi, s katerimi se gliva razmnožuje. Pri jurčkih, mušicah, štorovkah šampinjonih in številnih drugih glivah ima trosnjak jasno oblikovan klobuk in bet.

Takšne gobe so nam najbolj znane, v naravi pa včasih srečamo tudi nenavadne, skoraj fantazijske oblike trosnjakov. Poglejmo si nekaj takšnih, ki rastejo tudi pri nas.

5 ODŠTEKANIH

HUDIČEVI PRSTI

Na tleh najprej opazimo nekakšna jajca, iz njih pa pomotljivo rdeče lovke z madeži temno zelene sluzi. Zreli trosnjak velikega lovkarja (*Claithrus archeri*), glive, ki ji pravijo tudi hudičevi prsti, spominja na morsko zvezdo. Vonj po mirhovini, ki ga oddaja, privablja muhe, ki raznašajo trose. Vrsta je pri nas invazivna, njena domovina pa je Avstralija.

IZKLESANA IZ LEDU

Ime te glive dobro pristaja njenemu videzu: navadna ledenika (*Pseudohydnum gelatinosum*) je videti kot ledena skulptura. Raste na trohnečem lesu smrek, jelk in drugih iglavcev. Izpod želatinastega klobučka visijo prosojne iglice, ki so videti kot drobne ledene sveče. Tu nastajajo trosi, iz katerih se razvije podgobje nove glive.

KOT ČLOVEŠKO UHO

Na trohnečih vejah včasih naletimo na nekakšno rjavo, želatinasto ušesa. To je trosnjak bezgove uhljčke (*Auricularia auricula-judae*), ki ji pravijo tudi judežovo uho. Najraje raste na bezgu. Je užitna, cenijo pa jo predvsem na Kitajskem in Japonskem. Pripisujejo ji tudi zdravilne lastnosti – krepija naj bi imunski sistem.

KRVAVEČI ZOB

Nenavadni gobi na sliki ponekod pravijo hudičev zob ali krvaveči zob zaradi rdečih kapljic, ki se izločajo na mladem trosnjaku. Pečkova ježevka (*Hydnellum peckii*) je pri nas redka in tudi drugod po Evropi velja za ranljivo in ogroženo. Raste v iglastih gozdovih, zlasti pod bori in smrekami, pozno poleti in jeseni.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK, LUSTIGIA, ANA KUDRIN

VOLČJI PRDEC

Betičasta prašnica (*Lycoperdon perlatum*) je ena najpogostejših prašnic pri nas. Opazujemo jo lahko od pomladi do pozne jeseni. Ko trosnjak dozori, se na vrhu naredi luknjica, iz katere se pokadi oblacček trosov. Prašnice rastejo na gozdnih tleh, pašnikih in gozdnih jaskah. Znanstveno ime rodu izvira iz grščine in pomeni volčji prdec.

ALI VEŠ?

Na svetu je več kot osemdeset vrst gliv, ki se svetijo v temi – temu pojavu pravimo bioluminiscenta. Nekatere od njih rastejo tudi v Sloveniji.

Tinka Bačič

9

Odgovori na vprašanja otrok, osupljiva dejstva, ki se dotaknejo

MAČJELJUBCI

MAČJEMATIKA

Koliko mladičev
ima lahko ena mačka
v življenju?

Nik, 9 let

Mačka se lahko prvič goni že pri štirih mesecih. Breja je od 60 do 66 dni. Torej lahko prvo leglo skoti že v starosti pol leta. Goni se lahko že dva tedna po kotitvi. Ena mačka ima na leto od dve do štiri legla. V leglu ima redko več kot 6 muckov, običajno tri ali štiri. To pomeni, da lahko v enem letu ena mačka skoti 24 muckov ali celo kakega več! Pri nas, ko je pol leta zima, sta veliko bolj verjetni le dve legli, spomladansko in jesensko.

PREDPOSTAVKE

Zaradi lažjega računanja recimo, da je mački ime Maca in ima v leglu vedno štiri mucke, dva samčka in dve samski. V prvem letu ima Maca torej le eno leglo, nato pa vsako leto dve, eno spomladansko in eno jesensko. Samičke iz spomladanskega legla bodo imele, tako kot Maca, svoje prvo leglo še v istem letu. Koliko mačk bo po prvem letu? Pet mačk. Maca in njeni štirje mladiči iz prvega legla. Če bo Maca nato kotila dvakrat po štiri mladiče vsako leto, bomo po 10 letih imeli 85 mačk. Kar je ogromno. Ni pa to cela zgodba, saj bodo vsa ta leta kotile tudi vse njene potomke.

To je pa že višja mačjematika:

2. leto: Maca skoti dve legli, torej 8 mačk. Spomladansko hčeri skotita prvi legli, dodatnih 8 mačk. Ne pozabimo na lanska samca. Njeni lanske hčeri tudi skotita vsaka dve legli, še 16 mačk. Vse 4 muce iz spomladanskih legel skotijo svoja prva legla, kar skupaj znaša še 16 mačk. Skupaj: $Maca + 8 + 8 + 2 + 2 + 16 = 37$ mačk.

- 3. leto:** 341 mačk
- 4. leto:** 2737 mačk
- 5. leto:** 21.895 mačk
- 6. leto:** 175.169 mačk
- 7. leto:** 1.401.361 mačk
- 8. leto:** 11.210.897 mačk
- 9. leto:** 89.687.185 mačk
- 10. leto:** 717.497.489 mačk

8

MILIJONI MAČK

Po 10 letih ima Maca malo manj potomcev, kot je vseh Evropejcev. To je seveda v idealnem svetu, kjer nobene mačke ne povozi avto, ne poje plenilec, nobena ne podleže boleznim, parazitom, strupom, stradanju ali človeški zlobi.

NI DOMOV ZA MUCE

Že v drugem letu Mačinim mladičem težko najdemo domove. V tretjem letu bi nas sterilizacije in kastracije mačk stale kot en povprečen avtomobil. Z vsakim nadaljnjim letom imamo manj možnosti ustaviti razmnoževanje.

FOTOGRAFIA: SHUTTERSTOCK

REŠITEV

Če bi Maco sterilizirali, preden je skotila prve mladičke, ne bi imeli težav. Koliko je resničnih Mac, ki kotijo leglo za leglom?

KRUTA RESNIČNOST

V resničnem svetu največ trije mučki od 15 dočakajo svoj prvi rojstni dan. Samice doživijo povprečno sedem let, samci pa le štiri. Sterilizirane mačke in kastrirani mački dočakajo od 15 do 20 let.

STERILIZACIJA IN KASTRACIJA

Med kirurškim posegom veterinar mački odstrani jajčnike in tako prepreči gonitev in neželena legla, samcem pa odstrani moda.

KAJ PA, ČE STERILIZIRAMO VSE?

Ali bi mačja vrsta izumrla, če bi sterilizirali vse mačke? Že samo v Sloveniji je več kot 300.000 mačk. Zaradi mnogih razlogov je nemogoče sterilizirati vse. Z vsako dodatno sterilizacijo pa vsaj zaviramo njihovo razmnoževanje.

KAM IZGINE TOLIKO MUC?

Kako da nobena nima na milijone mladičkov, vnukov, pravnukov in prapravnukov? Zaradi popolnoma nepotrebnih smrti velike večine njenih potomcev. In na to imamo vpliv. Začnimo v svoji bližini.

Petra Sladek Ashour

9

Voda, zrak, svetloba, tema, spanje, hrana, zdravje ...

LUČKIN
KOTIČEK

TEMO, PROSIM!

Pred mnogimi leti so bile noči res temne. Ljudje so imeli samo sveče in kasneje petrolejke. Ponoči so zgodaj legli spat. Potem pa so izumili elektriko in žarnice in končno so lahko delali in brali tudi ponoči. Luči so postale vse boljše, močnejše in cenejše. Ljudje so razmišljali: »Osvetlimo ceste, da bo bolj varno! Osvetlimo trgovine, da bodo privabile več kupcev! Postavimo reklame, ki svetijo, da jih vsi opazijo!« In tako se je začelo ...

Vsaako leto je bilo več mest, več ljudi in več luči. Zdaj so razsvetljeni ceste, zgradbe, oglašni panoji, parki, stadioni, celo spomeniki – tudi takrat, ko nihče ni tam. V mestih ponoči skoraj nikjer ni več čisto temno. A tema ponoči ni nekaj slabega – je zelo pomembna! Pomaga nam dobro spati, nas pomirja in splošje ter pomaga živalim, da živijo po svojih naravnih navadah.

LJUDJE POTREBUJEMO TEMO

Izkazalo se je, da so otroci, ki spijo v temi, bolj naspani, zdravi, dobre volje in polni energije za igro. Zakaj je tema dobra za naše zdravje? Ko je tema, se v naših telesih začnejo dogajati pomembne stvari. Začne se tvoriti spalni hormon, ki se imenuje melatonin. Melatonin

ti pomaga zaspati in skrbti, da mirno spiš vso noč, s tem pa tudi, da rasteš in se dobro razvijaš. Ko spiš, se tvoje telo regenerira, izvaja »popravlila«, če si bolan ali utrujen, se spočije, da bo naslednji dan polno energije, in si zapomni stvari, ki si se jih naučil/a že z dan. Če spiš v temi, tvoje telo vse to naredi bolje. Če gledaš telefon ali imaš prižgano močno luč, tvoje telo »misli«, da je še dan, in melatonin ne naredi. Zato težje zaspiš.

KAJ PA ŽIVALI IN RASTLINE?

Nekaterim živalim tema pomaga, da se prehranjujejo, selijo, razmnožujejo in spijo. Veliko živali ponoči ne spi – ampak takrat živijo na polno. Netopirji ponoči letajo po zraku in iščejo hrano – predvsem žuželke. A če so luči premočne, jih prestrašijo in si ne upajo leteti. Zaradi svetlobe pridejo ven prepozno in zamudijo večerjo. Nekatere ptice ponoči potujejo na jug ali nazaj domov. Uporabljajo zvezde in luno, da vedo, kam morajo iti. Če je nebo preveč svetlo, se zmedejo, lahko zaidejo in celo priletijo v zgradbe. Morske želve ponoči ležejo jajca na plaži. Ko se mladički izvalijo, morajo hitro po temi steči proti morju. Ampak včasih so za njih svetla mesta bolj svetla kot morje – zato gredo v napačno smer in ne preživijo. Sove so nočne ptice. Po temi letijo čisto tiho in lovijo miši. Če pa je zunaj preveč svetlo, jim zmanjka skrivališč, in živali, ki jih lovijo, se prej skrivajo. Metulji, hrošči in druge žuželke ponoči letijo proti svetlobi, ker mislijo, da je luna. Ampak potem letajo okoli luči, se izčrpajo in ne najdejo poti nazaj. Nekateri celo poginejo. Tudi rastline niso vesele. Luč lahko zmede njihov ritem in ponoči ne morejo počivati. Preveč umetne svetlobe jih lahko zmede – začnejo rasti ali cveteti ob napačnem času. Tako ne morejo dobro uspevati.

KAJ PA ASTRONOMI?

Ljudje, ki opazujejo zvezde, zaradi svetlobnega onesnaženja ne morejo več dobro videti neba. Tudi mi ne zaznamo več toliko zvezd, kot so jih lahko naši dedki in babice. Ležati na travi in gledati zvezde je lepo. Temno nočno nebo je nekaj, kar bi morali vsi imeti možnost doživeti.

POČIGARJE: SHUTTERSTOCK, ILLUSTRACIJA: ANA VUKOTIC

VARUHI TEME

V resnici ni težko. Vsak od nas je lahko varuh teme. Prav je, da skupaj pazimo, kdaj, kje in zakaj razsvetljujemo. Lahko ugasnemo luči, ki jih ne potrebujemo. Lahko uporabimo svetilke, ki svetijo samo tja, kamor je treba. Lahko zmanjšamo število reklam, ki so ponoči močno razsvetljene. Povejmo prijateljem in sošolcem, zakaj je pomembna tema. Povej staršem, da bi rad/a šel/a nekam, kjer je nebo res temno – lahko greste na izlet. Otroci lahko z majhnimi dejanji veliko pripomorete, da bomo spet videli zvezde na nebu in da bo noč takšna, kot mora biti – temna, mima in čarobna.

**TEMA JE DOBRA, TAKO KOT ČIST
ZRAK, ČISTA VODA IN TIŠINA.
VARUJMO JO SKUPAJ!**

KAJ NI DOBRO ZA ZDRAVJE ZVEČER?

- Gledanje v ekran (telefon, tablico, računalnik),
- močne luči v sobi tik pred spanjem,
- spati z lučko, ki je zelo svetla (npr. modra ali bela svetloba).

Lučka Kofež Bogataj

17

BISERI SLOVENIJE

CELJSKI GRAD

Če te pot kdaj zanese v Celje, naše četrto največje mesto, potem moraš obiskati Celjski grad, ki velja za največji srednjeveški grad v Sloveniji. Lahko ga boš našel/šla: stoji namreč na hribu in je zelo dobro viden.

ZNAMENITI LASTNIKI

Temelji gradu so bili narejeni v drugi polovici 12. stoletja. Grad pa je postal znan, ko so se vanj leta 1333 preselili celjski grofi, najplivnejša vladarska dinastija na Slovenskem. Okoli lastnikov – najbolj znani so bili prvi celjski grof Friderik I., grof Herman II. in njegov sin Friderik II. – so se zaradi spletk in škandalov spletli številni miti in legende.

USODNA LJUBEZEN GROFA FRIDERIKA II.

Friderik II. je neke noči pomagal s sveta spraviti svojo prvo in zakonito ženo Elizabeto Frankopansko. Razlog je bila Veronika Deseniška, lepa plemkinja nižjega stanu, v katero se je zaljubil in se kljub očetovemu nasprotovanju z njo na skrivaj poročil. Oče Herman II. je bil tako jezen na sina, da je Veroniko obtožil čarovništva. Ker ji čarovništva niso mogli dokazati, jo je Herman II. nazadnje dal utopiti, sina pa zaprl v stolp na Celjskem gradu. Legenda pravi, da je oče zaukazal, naj sinu v ječo ne prinašajo hrane. Če Frideriku njegov zvesti oproda skozi skrivni prehod ne bi prinašal hrane, bi zagotovo umrl tudi on, saj je po očetovem ukazu v ječi preživel štiri leta.

IŽGUBLJENI DENAR

V koči pod gradom je živel dninar. Neke noči, ko se je vračal domov, je blizu grajskih vrat zagledal čudnega možakarja sedečega na vozu. Ko ga je dninar pocukal za rokav, se je izkazalo, da ima kočijaž roko iz slame. Dninar se ga je tako ustrašil, da je stekel po sosedu. Ko sta se vrnila, voza ni bilo več. Po legendi naj bi ta nenavadni voznik prevažal denar celjskih grofov. Do denarja bi lahko prišel tisti, ki bi prijel voznika za slamnato roko, ko bi ura odbila polnoč.

Med ljudmi kroži tudi zgodba o beraškem kmetu, ki je pod vplivom polne lune iskal skriti zaklad celjskih grofov. Vsakič, ko se je približal jami, v kateri naj bi bil zaklad, je neznana sila zasula jamo. Po eni od različic te legende se mu je, da bi ga odvrnil od iskanja, enkrat prikazal tudi krvavi duh Friderika Celjskega II.

Stovartek

Grof = plemič, za stopnja nižji od kneza.

Oproda = plemičev služabnik.

Dninar = najet kmetijski delavec, plačan na dan.

ZAKLETI GRAJSKI VODNJAK

Neke noči je eden od kmetov prišel na grad s pomembno novico. Ko je stopil na dvorišče, je nenadoma zaslišal glas: »Kje je moja zemlja, kje je moj grad, kdo sem jaz?« Ko se je približal vodnjaku, je v njem zagledal stoječega do pasu v vodi in vsega razmesarjenega grofa Ulrika, sina Friderika II. Ker si od takrat nihče več ni upal k vodnjaku, so ga zazidali.

ALI VEŠ?

- Dinastija celjskih grofov, ki je trajala od leta 1341 do leta 1456, se je končala, ko so politični nasprotniki ubili zadnjega celjskega grofa Ulrika II. Potomci celjskih grofov pa živijo še danes.
- Celjski grofi so bili edina srednjeveška dinastija, ki je izvirala iz naših krajev in je bila del evropske elite. Na višku moči so imeli v lasti več kot 120 gradov in posesti.
- Barbara Celjska, hči Hermana II. Celjskega, rojena približno leta 1392, je bila najvišje kronana glava v slovenski zgodovini. Kot sovladavica ogrskega, nemškega in češkega kralja ter cesarja Svetega rimskega cesarstva Sigismunda Luksemburškega je bila tudi ena najbogatejših in politično najaktivnejših evropskih kraljic poznega srednjega veka.
- Za eno najbolj strastnih in tragičnih ljubezenskih zgodb v slovenski zgodovini velja ljubezenska zgodba med Friderikom II. in Veroniko Deseniško.

Biba Jamnik Vidic

SIVA
ČAPLJA

Velika in močna letalka siva čaplja je zelo prepoznavna po svojem vratu v obliki črke S. Zanje so značilni tudi počasni zamahi širokih kril. Pogosto jo vidimo tudi v Sloveniji.

Siva čaplja zelo rada brodi v plitvi sladki vodi, predvsem po močvirju. Dolge noge ji omogočajo, da ohrani suho perje. Zaradi dolgega vratu lahko z glavo doseže dno. Močen, raven in tudi dolg kljun je pravcato orožje za lov!

RAZŠIRJENA VRSTA

Siva čaplja je do meter visoka ptica. Z razprtimi krili pa meri kar dva metra! Najbolj razširjena evropska čaplja velja za hitro lovko. Običajno se hrani vsaka ptica zase. Tako ne splašijo plena druga drugi. Sicer pa živijo predvsem v kolonijah po več sto gnezd. Med lovom ob robu vode opazuje premikanje pod gladino. Ko zagleda plen, sunkovito iztegne vrat. S svojim kljunom spretno zagrabi ribo, žabo in podobno.

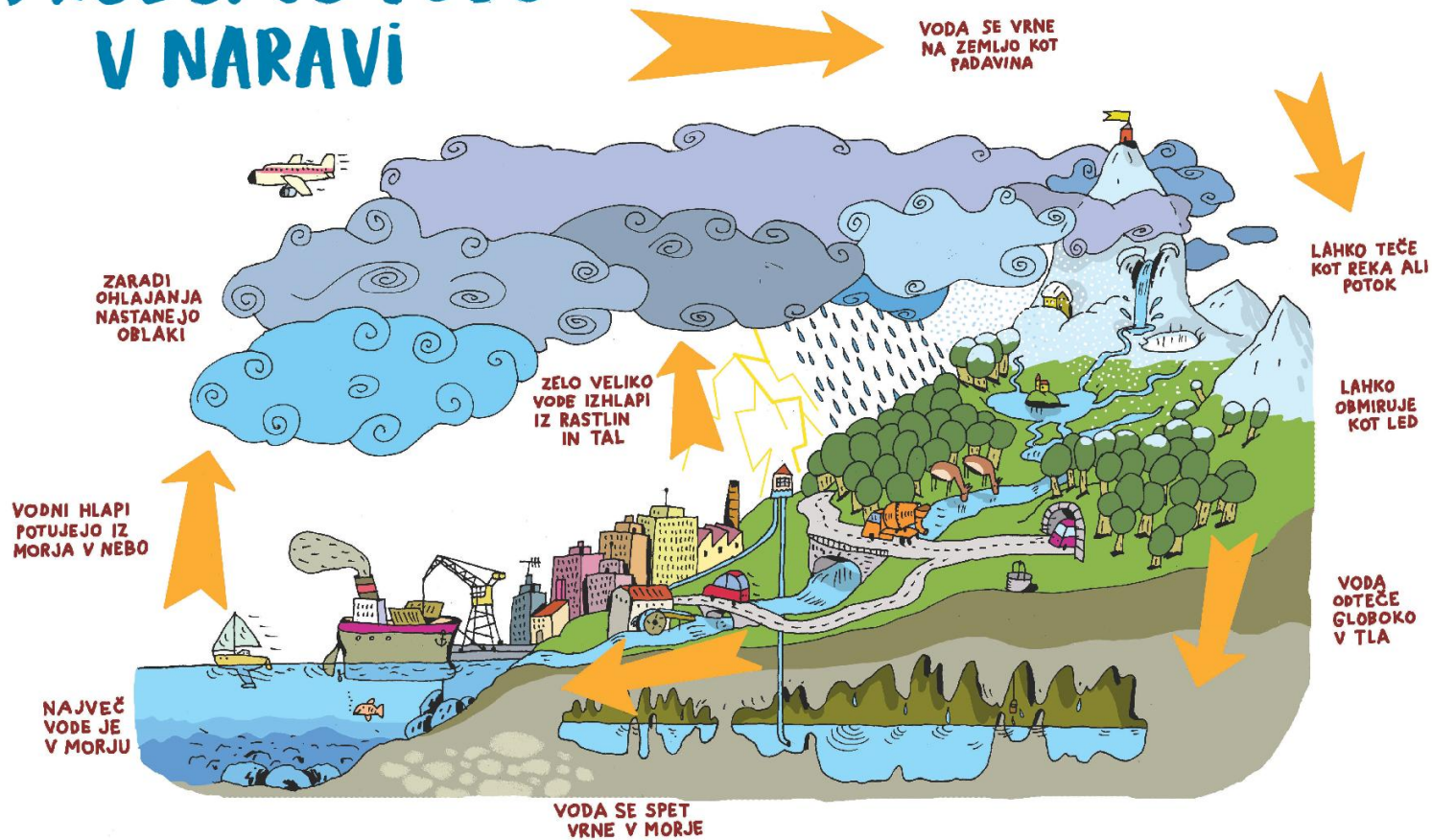
V Sloveniji gnezdi okoli 500 parov teh prelepih ptic, predvsem na severovzhodu. Vse leto se zadržujejo tudi na Sečoveljskih solinah.

ALI VEŠ?

- Samec in samica ostaneta skupaj vse življenje. Gnezdo zgradi skupaj po navadi na visokem drevesu. Samica znese od 3 do 6 jajc, valita jih oba.
- Mladički poletijo po dobrih dveh mesecih.

KROŽENJE VODE V NARAVI

Povzetek

Dejstva

- Branje pri osnovnošolcih
- Koncentracija
- Gibanje
- Odnosi
- Podnebne spremembe
- Onesnaževanje
- Zdravje in počutje
- Umetna inteligenca
- Svet, v katerem živimo
- Mediji, AI
- Iščemo instant rešitve ...

Kaj želimo doseči:

- Pokrnteres
- Branje s papirja
- Večja razgledanost
- Raziskovanje
- Ustvarjalnost
- Trajnost na vseh področjih
- Ljubezen do narave
- Ljubezen do sebe in bližnjih
- Več sočutja
- Sprejemanje odgovornosti
- Lepša prihodnost

Lastne izkušnje – kaj me navdihuje

Mladinska knjiga